

บทที่ ๑

บทนำ

ศาสนาเป็นผลิตผลของสังคมและเป็นความก้าวหน้าอย่างหนึ่งของมนุษยชาติ ศาสนาเกิดขึ้นมาเพื่อความมั่นคงทางจิตใจ เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจร่วมกัน และเพื่อตอบสนองสัจจะเกี่ยวกับธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ เช่น การกำเนิดของมนุษย์ในโลก การกำเนิดของดวงดาว ของจักรวาล เป็นต้น

เกือบทุกประเทศในโลกมีศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งแต่ละศาสนาเหล่านั้นมีหลักคำสอน เนื้อหาสาระและความหมายแตกต่างกัน ในสังคมไทยศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือ ก็คือ พุทธศาสนา ซึ่งแปลว่า "ศาสนาของผู้รู้" และมีรากฐาน คือ พระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธ คือ พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ พระธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ คือ ผู้สืบทอดพุทธศาสนา ทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนา ด้วยวิธีการแบบต่าง ๆ เพื่อนำธรรมให้เข้าถึงประชาชน

ท่านพุทธทาสภิกขุ ได้ให้คำจำกัดความของพุทธศาสนาไว้ว่า "พุทธศาสนา คือ วิชาการรวมทั้งระเบียบปฏิบัติสำหรับจะให้เราทราบว่าอะไรเป็นอะไร"^๑ ซึ่งหมายถึง ความรู้สิ่งทั้งปวง ตามที่เป็นจริงที่สุด รู้ว่าสิ่งทั้งปวงคืออะไรแล้ว ผู้นั้นจะเป็นผู้รู้ศาสนาพุทธ ถ้ารู้หมดจนสิ้นเชิง ก็เท่ากับว่ารู้พุทธศาสนาหมดจนสิ้นเชิง การที่รู้สิ่งทั้งปวงคืออะไรนั้น จะเป็นเครื่องช่วยให้เรา ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งปวงได้ถูกต้อง ดังนั้น การปฏิบัติตามหลักของพุทธศาสนาเป็นการปฏิบัติเพื่อให้ รู้สิ่งทั้งปวงตามที่เป็นจริงแน่นอน

---

^๑พุทธทาส ภิกขุ, คำบรรยายหลักพระพุทธศาสนา (อบรมผู้ที่ได้รับการโปรดเกล้าฯ เป็นตุลาการ ๒๔๔๔), ชุดที่ ๑. (พระนคร : ธรรมทานมูลนิธิไชยา, ๒๕๑๑), หน้า ๒.

ถ้าเราได้ศึกษาพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งถึงรากฐาน เหตุผลและวัตถุประสงค์อันแท้จริงของศาสนา เราจะพบว่า พุทธศาสนามีลักษณะ เป็นปรัชญาและวิทยาศาสตร์ การที่กล่าวเช่นนั้น เพราะว่าปรัชญานั้นหมายถึง ความรู้ที่เกิดหลังสิ้นความสงสัยแล้ว^๑ พุทธศาสนาก็เป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้จนหมดสิ้นความสงสัยแล้ว และการตรัสรู้ธรรมะของพระองค์ก็มาจากการศึกษาโดยการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ มีการทดลองและหาเหตุผลเช่นเดียวกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่ได้มาทุกวันนี้ ชาวตะวันตกได้พิจารณาและลงความเห็นว่าเป็นวิทยาศาสตร์ทางโลกเป็นวิทยาศาสตร์ทางวัตถุ ส่วนพุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์ทางจิตใจ^๒ ซึ่งมีทั้งกฎแห่งเหตุผล มีการสังเกต รวบรวม วิจัย วิเคราะห์ข้อเท็จจริง และสามารถพิสูจน์ได้ เช่น อริยสัจ ๔ อันเป็นหลักธรรม ที่นับว่าเป็นทฤษฎีที่แก้ทุกข์โดยตรง ที่พระองค์เองได้ค้นคว้าหาสาเหตุของความทุกข์ ความดับทุกข์ และการปฏิบัติถึงความดับทุกข์ เมื่อพิสูจน์ได้ผลแล้ว พระองค์จึงบัญญัติออกมาเป็นคำสอน ซึ่งผลของการค้นพบนี้เราไม่เห็นเป็นรูปวัตถุ แต่เป็นส่วนที่เกิดทางจิตใจ

จากการที่พุทธศาสนามีคำสอนที่มีลักษณะเป็นปรัชญาและวิทยาศาสตร์ อันเป็นหลักการทันสมัย ทั้งยังเน้นในด้านการใช้สติปัญญา เช่น ไม่สอนให้เชื่อลัทธิศาสนาอย่างงมงายหรือเชื่อโดยไม่มีเหตุผล แต่สอนให้ทำการศึกษาโดยการหาเหตุผล ทดลอง และวิเคราะห์ข้อเท็จจริง เมื่อเห็นจริงแล้วจึงเชื่อ ในลักษณะเช่นที่กล่าวมานี้ ทำให้พุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับนับถือและแพร่หลายมากกว่า ๒ พันปีแล้ว โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ที่ทำหน้าที่สืบศาสนาและเผยแผ่ พุทธศาสนาจึงสามารถดำรงอยู่ได้จนทุกวันนี้

^๑ จางงศ์ ทองประเสริฐ, ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ (พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวทิพย์, ๒๕๑๓), หน้า ๔.

^๒ ลูซีฟ ปุญญาภาพ, คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา (พระนคร : องค์การคำคุณสภา, ๒๕๐๖), หน้า ๓๖๑.

๑. ความเป็นมาของปัญหา

ในอดีตสังคมไทยจัดได้ว่าเป็นสังคมเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง (Self Subsistence) มีการแลกเปลี่ยนค้าขายกับผู้อื่นน้อยมาก ทุกสิ่งทุกอย่างของการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่มีขอบเขตอยู่แค่หมู่บ้าน เนื่องจากการสื่อสารคมนาคมติดต่อกับภายนอกมีน้อย ทำให้ความเจริญที่อื่นเข้ามาได้ยาก สังคมแบบนี้เป็นสังคมแบบเก่า (Traditional Society) คนในสังคมจะยึดถือไสยศาสตร์หรือศาสนาเป็นที่พึ่ง เมื่อเกิดความกลัวหรือสงสัย ต่อปรากฏการณ์ธรรมชาติและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต แต่ในปัจจุบัน การสื่อสารทำได้ รวดเร็วและสะดวกสบายกว่าเดิมมาก การเผยแพร่ทางด้านเทคโนโลยีและการศึกษา สมัยใหม่ ตลอดจนหลักทรัพย์เมืองต่าง ๆ ทำให้ได้ง่ายขึ้น สังคมไทยเริ่มมีแนวโน้มเปลี่ยนไป เป็นแบบตะวันตก และมีความโน้มเอียงไปในทางที่สอนให้คนแก้ปัญหาด้วยเหตุผล และหัน ไปนิยมทางวัตถุมากขึ้น ตลอดจนหันไปนิยมหลักทรัพย์เมืองแบบหนึ่งทีกล่าวหาว่าศาสนาเป็น ยาเสพติด ซึ่งทำให้นักวิชาการบางท่านคาดคิดว่า เมื่อถึงเวลาหนึ่งแล้ว ศาสนาอาจจะหมด ความสำคัญสำหรับมนุษย์ไปก็ได้

เมื่อเป็นเช่นนี้ พุทธศาสนาอันเป็นสถาบันหนึ่งที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของ คนไทย และเป็นที่ยอมรับนับถือกันมาหลายพันปี จะหมดความสำคัญสำหรับคนไทยดังคำกล่าว ของนักวิชาการบางท่านได้หรือไม่ เป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษา ซึ่งเท่าที่ปรากฏในปัจจุบัน ถ้าเราดูกันอย่างเผิน ๆ เราจะพบว่าความเข้าใจพุทธศาสนาของคนไทยได้ลดน้อยลง และ เปลี่ยนแปลงไป แม้แต่พระสงฆ์ผู้มีหน้าที่สืบพุทธศาสนาเองก็ได้ปฏิบัติตนไปตามบทบาทที่กำหนด ไว้แต่เดิม เช่น เมื่อต้นเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ พระสงฆ์มาร่วมเดินขบวนเรียกร้องกับ พวกชาวนาอันเป็นเรื่องทางการเมือง เป็นต้น จึงมีปัญหามาตามภายหลังว่า สมควรไหมที่ พระสงฆ์ประพาศิตนเช่นนั้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ทำให้คนไทยทั้งหลาย เกิดทัศนคติที่สับสน ต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์

ในภาวะสังคมปัจจุบันที่มีความเจริญทางวัตถุ สภาพชีวิตของนักศึกษาปัจจุบัน ได้คลุกคลีอยู่กับภาวะการณแบบนี้ คือได้รับการศึกษาสูงในวิชาการสมัยใหม่ และมีแนวโน้ม ในการใช้เหตุผลมากขึ้น จากการศึกษาวิชาการสมัยใหม่นี้ย่อมทำให้ความคิดเกี่ยวกับศาสนา

แต่เดิมเปลี่ยนแปลงไป อาจจะมีความเชื่อ ความศรัทธาในพุทธศาสนามากขึ้น มีความเข้าใจ
 ในหลักธรรมยิ่งขึ้น หรือในทางตรงกันข้าม มีความเชื่อ ความศรัทธาในพุทธศาสนาลดน้อยลง
 หรือไม่เห็นความสำคัญของพุทธศาสนาเลย ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้ทำการวิจัย
 เรื่อง "ทัศนคติของนักศึกษาระบบศาสตรต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์" เพื่อทราบว่า นักศึกษา
 ปัจจุบันมีทัศนคติต่อพุทธศาสนาอย่างไร มีความเข้าใจหลักธรรมในพุทธศาสนามากแค่ไหน
 มีการปฏิบัติศาสนกิจอย่างไร อีกทั้งมีทัศนคติต่อพระสงฆ์ผู้สืบศาสนาอย่างไร ทัศนคตินี้จะเป็น
 ส่วนช่วยให้ผู้ที่มิชอบทออยู่ในวงการศาสนาหรือในคณะสงฆ์หรือในสถาบันพุทธศาสนาทราบว่า
 คนวงนอกมีทัศนคติ พุทธศาสนาและพระสงฆ์อย่างไร ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์
 ไม่น้อยในการที่จะนำทัศนคติเหล่านี้มาไตร่ตรองพิจารณา เพื่อจะได้เผยแพร่พุทธศาสนาให้
 เป็นที่เข้าใจอย่างถูกต้องและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้
 อันจะเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงรักษาพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไปในสังคมไทย

๒. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๒.๑ เพื่อสำรวจสภาพทั่ว ๆ ไป ของนักศึกษาระบบศาสตรที่เกี่ยวข้องกับ
 พุทธศาสนาและพระสงฆ์

๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาระบบศาสตรที่มีต่อพุทธศาสนา
 เมื่อจำแนกตามสาขาวิชา เพศ เชื้อชาติ การพึงธรรม และอุดมคติในชีวิต

๒.๓ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของนักศึกษาระบบศาสตรที่มีต่อพระสงฆ์
 เมื่อจำแนกตามสาขาวิชา เพศ เชื้อชาติ การพึงธรรม และอุดมคติในชีวิต

๒.๔ มุ่งที่จะให้การศึกษาครั้งนี้มีส่วนช่วยให้แนวทางแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
 ในวงการพุทธศาสนา ได้นำทัศนคติเหล่านี้ไปประกอบการดำเนินงานตามความต้องการของ
 ประชาชนและเพื่อประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

๓. ข้อสมมุติฐาน

๓.๑ มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติของนักศึกษาระบบศาสตรที่มีต่อพุทธศาสนา
 เมื่อจำแนกตาม

- (๑) สาขาวิชา
- (๒) เพศ
- (๓) เชื้อชาติ
- (๔) การพึงธรรม
- (๕) อุคมคติในชีวิต

๓.๒ มีความแตกต่างระหว่างทัศนคติของนักศึกษาระบบสองภาคที่มีต่อพระสงฆ์
เมื่อจำแนกตาม

- (๑) สาขาวิชา
- (๒) เพศ
- (๓) เชื้อชาติ
- (๔) การพึงธรรม
- (๕) อุคมคติในชีวิต

๔. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาทัศนคติของนักศึกษาระบบสองภาคครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะทัศนคติของ
นักศึกษาปีที่ ๔ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชีกับคณะศิลปศาสตร์ ประมาณ ๔๐ เปอร์เซ็นต์
ของแต่ละคณะ โดยทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากห้องสมุด และทำการวิจัยสนามให้นักศึกษา
กรอกแบบสอบถามที่กำหนดไว้

การรายงานผลการศึกษาระเบียงเป็น ๒ ตอนคือ

ตอนที่ ๑ ศึกษาพุทธศาสนาและสถาบันสงฆ์ในสังคมไทย โดยรายงานแบบบรรยาย
ประกอบตารางในส่วนที่นักศึกษาระบบสองภาคเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและพระสงฆ์ เช่น
ความเข้าใจในหลักธรรม การปฏิบัติศาสนกิจ การปกครองคณะสงฆ์ บทบาทของพระสงฆ์
และทัศนคติของนักศึกษาต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์โดยทั่วไป

ตอนที่ ๒ ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างทัศนคติของนักศึกษาระบบสองภาคต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ เมื่อจำแนกตาม สาขาวิชา เพศ เชื้อชาติ การพึงธรรม และ อุดมคติในชีวิต

๕. ประโยชน์ของการวิจัย

๕.๑ ให้ได้ความรู้เกี่ยวกับสภาพทั่ว ๆ ไปของนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและพระสงฆ์

๕.๒ ทัศนคตินี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ที่มีบทบาทในวงการศาสนาหรือผู้ที่มีบทบาทอยู่ในสถาบันสงฆ์ หรือสถาบันพุทธศาสนาทราบว่าคนวงนอก หรือพวกฆราวาสนั้นมีทัศนคติต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์อย่างไร ดีหรือไม่ดี ถ้าไม่ดีจะได้มีการดำเนินการแก้ไขปรับปรุง

๕.๓ การศึกษาจะเป็นผลให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับศาสนาทางส่งเสริมพุทธศาสนาให้เป็นที่นับถือและเป็นที่ยอมรับของคนทั้งหลายมากขึ้น และสามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

๕.๔ ผลของการศึกษาจะเป็นแนวทางให้ผู้ทำการศึกษาต่อไปได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๖. การวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้กระทำมาแล้ว

ปี ๒๕๐๑ นาย ภิญโญ ศรีหงส์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ความสนใจและทัศนคติของนักเรียนต่อพุทธศาสนา"^๑ โดยสุ่มตัวอย่างจากนักเรียนชั้นมัธยมต้นโรงเรียนชั้นนำในพระนครและธนบุรีรวม ๕ แห่ง จำนวนนักเรียนทั้งหมด ๑,๐๔๐ คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่านักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีนักเรียนเกือบครึ่งหนึ่งที่มี

---

^๑ ภิญโญ ศรีหงส์ "ความสนใจและทัศนคติของนักเรียนต่อพุทธศาสนา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๑)

ความเข้าใจในพุทธศาสนาอย่างไม่ถูกต้องนักก็ตาม แต่นักเรียนเหล่านี้ก็มีความเห็นว่าการเรียนพุทธศาสนาในโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็น และนักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อพระรัตนตรัย โดยให้เหตุผลว่าพระรัตนตรัยทำให้เป็นคนดี และศีลห้าเป็นธรรมที่นักเรียนรู้จักมากที่สุด นอกจากนั้นนักเรียนส่วนใหญ่ยังมีความสนใจต่อการเรียนศีลธรรมและพุทธประวัติด้วย

ปี ๒๕๐๕ น.ส.สุภัทรา สุภัทรนันท์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ทัศนคติและความสนใจของนักศึกษาที่มีต่อพุทธศาสนา"^๑ โดยใช้ตัวอย่างจากนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนักศึกษามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ จำนวน ๑,๑๗๗ คน ผลที่ได้ปรากฏว่า นิสิตนักศึกษาของทั้ง ๒ มหาวิทยาลัยมีทัศนคติที่ดีต่อพระรัตนตรัย มีความเข้าใจพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีความเห็นว่าการยึดธรรมะนี้จะช่วยให้คนทำความชั่วลดน้อยลง . ทำให้ชีวิตมีความสุขสมบูรณ์ มีจำนวนร้อยละ ๔๐.๒๗ และ ๓๑.๖๔ ตามลำดับ และส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติศาสนกิจ และปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แต่ไม่เคร่งครัด นอกจากนี้ นิสิตนักศึกษาที่มีทัศนคติที่ดีต่อพระสงฆ์ว่าเป็นผู้สืบศาสนา มีร้อยละ ๓๖.๓๖ มีส่วนน้อยที่รังเกียจพระสงฆ์ที่ประพฤติไม่เหมาะสมกับสมณเพศ

ปี ๒๕๐๘ น.ส.ผุสดี โยอินทรี ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การสำรวจความเข้าใจในหลักธรรมที่สำคัญของพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ สายอาชีพ (แผนกพาณิชยการ)"^๒ สุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ของโรงเรียนพาณิชยการพระนคร พาณิชยการธนบุรี และพาณิชยการตั้งตรงจิตร จำนวน ๓๖๐ คน

---

^๑สุภัทรา สุภัทรนันท์, "ทัศนคติและความสนใจของนักศึกษาที่มีต่อศาสนา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๕)

^๒ผุสดี โยอินทรี, "การสำรวจความเข้าใจในหลักธรรมที่สำคัญของพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔ สายอาชีพ (แผนกพาณิชยการ)" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๘)

ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนส่วนมากมีทัศนคติที่ดีต่อศาสนา ทั้งเห็นว่าคนเราทุกคนควรต้องมีศาสนา เพราะศาสนาจะทำให้คนประพฤติดีมีธรรมประจำใจ เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่จะเลือกปฏิบัติ เพื่อจะได้มีชีวิตเป็นสุข ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่ก็ยังมีบางคนเชื่อถือโชคกลางด้วย

ปี ๒๕๐๔ นาง จำนวย ริมะลิน ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี"^๑ โดยสุ่มตัวอย่างประชากรจากนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๔ และปีที่ ๕ จำนวน ๒๑๖ คน จากโรงเรียน ๘ แห่ง ปรากฏว่า เด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อศาสนาและเข้าใจถูกต้องว่าพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้คนทำดีละเว้นความชั่ว และมีทัศนคติที่ดีต่อประเพณีอันเนื่องมาจากศาสนา เห็นว่าควรเป็นหลักปฏิบัติสืบไป ส่วนใหญ่มีระดับความสนใจในการปฏิบัติหลักธรรมะต่าง ๆ ด้วย

ปี ๒๕๑๒ น.ส. สลิลลา วรรณัจฉริยา ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อศาสนา"^๒ โดยใช้ตัวอย่างประชากรจากนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปีสุดท้าย โดยเลือกมาจากนิสิต ๔ คณะ คณะละ ๕๐ คน โดยประมาณ ผลการวิจัยปรากฏว่านิสิตส่วนใหญ่มีทัศนคติเห็นชอบด้วยกับศาสนา นิสิตมองศาสนาในแง่ศีลธรรมจรรยาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นที่พึ่งทางใจ เมื่อวิเคราะห์คำตอบโดยใช้การวิเคราะห์ความผันแปรของคะแนนแล้ว ผลปรากฏว่า

---

^๑ จำนวย ริมะลิน, "การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๐๔)

^๒ สลิลลา วรรณัจฉริยา, "การศึกษาทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อศาสนา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒)

- ก. มีความแตกต่างในทัศนคติต่อศาสนาเมื่อจำแนกตามกลุ่มวิชา
- ข. มีความแตกต่างในทัศนคติต่อศาสนาเมื่อจำแนกตามเพศ กล่าวคือ เพศหญิงมีทัศนคติที่เห็นชอบด้วยกับศาสนามากกว่าเพศชาย
- ค. มีความแตกต่างในทัศนคติเมื่อจำแนกตามอุดมคติของชีวิต
- ง. มีความแตกต่างในทัศนคติเมื่อจำแนกนิสิตตามกลุ่มพื้นฐานความเชื่อทางศาสนา

ปี ๒๕๑๒ น.ส.พัชรา เภกานนท์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับความเชื่อและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น"^๑ โดยแบ่งเป็นนักเรียนที่มารดามีความเชื่อและมีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนากับมารดาที่ไม่เชื่อและมีทัศนคติไม่ดีต่อศาสนา โดยใช้ตัวอย่างประชากร ๒ กลุ่ม คือกลุ่มมารดาที่มีอายุ ๓๐-๓๕ ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ขึ้นไปซึ่งกลุ่มมารดาแบ่งย่อยเป็น ๒ กลุ่มได้แก่ กลุ่มมารดาที่มีความเชื่อและทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนากับกลุ่มมารดาที่ไม่เชื่อและมีทัศนคติไม่ดีต่อพุทธศาสนา ประชากรอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มนักเรียนอายุ ๑๒ - ๑๔ ปี แบ่งเป็นกลุ่มย่อยอีก ๒ กลุ่มเช่นเดียวกัน คือ กลุ่มที่มารดามีความเชื่อและทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา และกลุ่มที่มารดาไม่เชื่อและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อพุทธศาสนา โดยแบ่งเป็นกลุ่มละ ๔๐ คน ได้ผลการวิจัยดังนี้

๑. มีความแตกต่างในเรื่องความเชื่อและทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา ระหว่างนักเรียน ๒ กลุ่ม
๒. ทัศนคติต่อพุทธศาสนาในกลุ่มเดียวกันไม่มีความแตกต่างระหว่างนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย

---

^๑พัชรา เภกานนท์, "การศึกษาเปรียบเทียบเกี่ยวกับความเชื่อและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๒)

๓. ทศนคติที่ติดต่อพุทธศาสนาของนักเรียนกลุ่มที่มารดามีความเชื่อและมี
 ทศนคติที่ติดต่อพุทธศาสนาเป็น เรื่องสำคัญทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย มีค่าสหสัมพันธ์
 ในลักษณะตามกันกับมารดาของตน เท่ากับ .๘๙๓ และ .๘๕๓ ตามลำดับ คือมีความสัมพันธ์
 ในลักษณะตามกัน (Positive Correlation) และอยู่ในระดับสูง ส่วนทศนคติที่ติดต่อพุทธ-
 ศาสนาของกลุ่มนักเรียนที่มารดาไม่เชื่อและมีทศนคติไม่ติดต่อพุทธศาสนามีค่าสหสัมพันธ์ใน
 ลักษณะตามกันกับมารดาของตนเท่ากับ .๕๘ และ .๗๗ ตามลำดับ ซึ่งถือว่าเป็น (Positive
 Correlation) เช่นเดียวกัน

ปี ๒๕๑๕ นาย ชีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ทศนคติ
 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีต่อความเชื่อทางศาสนา"^๑ โดยศึกษาเปรียบเทียบ
 ทศนคติระหว่างนักศึกษาที่ศึกษาริชาศาสนาเปรียบเทียบกับนักศึกษาที่มีได้ศึกษาริชาศาสนา
 เปรียบเทียบ ตัวอย่างประชากรได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ทุกคณะและนักศึกษาชั้นปีที่ ๒ คณะ-
 ศิลปศาสตร์และคณะรัฐศาสตร์ จำนวนนักศึกษาทั้งสิ้น ๒๕๑ คน เป็นชาย ๔๔ คน และหญิง
 ๑๕๗ คน ผลการวิจัย ปรากฏว่านักศึกษากลุ่มที่ศึกษาริชาศาสนาเปรียบเทียบกับมีทศนคติที่ติดต่อ
 ศาสนาหลายด้าน และมีการเพิ่มความเชื่อถือในศาสนาที่ตนเองเคยเชื่อถืออยู่

๗. แนวความคิดที่เกี่ยวกับทศนคติโดยทั่วไป

คำว่า "Attitude" มาจากศัพท์ภาษาลาตินว่า "Aptus" แปลว่า
 โน้มเอียงเหมาะสม และนำมาใช้ในความหมายของคำ "Attitude" ว่า ท่าที่
 ที่แสดงออกของคนเราซึ่งบ่งถึงสภาพของจิตใจ (Webster 1960x) คำจำกัด
 ความของคำว่า ทศนคติ (Attitude) มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายดังนี้

---

^๑ นาย ชีระศักดิ์ กำบรรณารักษ์, "ทศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ที่มีความเชื่อทางศาสนา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี สาขาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๕)

Alport (1935)^๑ ได้สรุปไว้ว่า ทัศนคติเป็นสภาพความพร้อมของสมองและประสาท ซึ่งมีผลหรือมีอิทธิพลโดยตรงต่อการตอบสนอง เอกัตบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างทั้งหมด หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งหมด ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น

Newcomb (1954)^๒ ได้สรุปไว้ว่าทัศนคติที่มีอยู่ในเฉพาะบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่เขาได้รับ ทัศนคติของบุคคลนั้นอาจจะแสดงออกมาได้ทางพฤติกรรม ซึ่งเป็นไปใน ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะพึงพอใจหรือความชอบพอนั้นเป็นผลให้ผู้นั้นเกิดความพอใจรักใคร่อยากใกล้ชิดสิ่งนั้นเรียกว่า "Positive Attitude" กับทัศนคติอีกแบบหนึ่งซึ่งแสดงออกมาในรูปของความไม่พึงพอใจ เบื่อหน่าย เป็นผลให้ผู้นั้นเกิดความชิงชังไม่ยอมเข้าใกล้สิ่งนั้น ๆ เรียกว่า "Negative Attitude"

Nunnally (1959)^๓ ให้คำนิยามทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติคือท่าทีที่แสดงออกล่วงหน้าก่อนให้รู้ว่าปฏิกริยานั้นจะเป็นไปในเชิงลบ (Negative) หรือเชิงบวก (Positive) ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตามที่มีต่อวัตถุ สถาบัน หรือบุคคลในระดับชั้นต่าง ๆ

Secord & Backman (1964)^๔ ได้แบ่งองค์ประกอบทัศนคติออกเป็น ๓ อย่าง คือ

^๑Gordon W. Alport, A Handbook of Social Psychology (Worcester : Clark University Press, 1935), p.810.

^๒Theodore M. Newcomb, Social Psychology (Newyork: Dryden Press, 1954), p.128.

^๓Tom C. Nunnally, "Attitude Scales", Test and Measurement (Newyork : McGraw-Hill Book Co., 1959), p.300.

^๔Paul Fl Secord, Carl W. Backman, Social Psychology (Newyork : McGraw-Hill Book Co., 1964), p.97-98.

๑. องค์ประกอบทางอารมณ์ (Affective Component) ได้แก่ ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น โกรธ เกลียด รัก ชอบ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความแตกต่างกันตามบุคลิกภาพของแต่ละคนที่จะพึงมี ความรู้สึกเหล่านี้จะแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง เมื่อบุคคลได้พูดถึงหรือคิดถึงสิ่งนั้น ๆ

๒. องค์ประกอบทางความคิด (Cognitive Component) คือ ความคิดเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งในแง่ดีและแง่ร้าย องค์ประกอบนี้ขึ้นอยู่กับค่านิยมที่บุคคลได้กำหนดมาตรฐานขึ้นไว้ในใจเป็นสำคัญ

๓. องค์ประกอบทางพฤติกรรม (Behavioral Component) คือ ความโน้มเอียงล่วงหน้าที่จะปฏิบัติต่อสิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์นั้น ทั้งนี้ย่อมหมายถึงแนวทางปฏิบัติเพื่อแสดงออกโดยไม่ต้องผินความรู้สึก และความคิดในองค์ประกอบดังกล่าวแล้ว เป็นการวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าเมื่อถึงคราวจะปฏิบัติจริง ๆ จะปฏิบัติอย่างไร และในบางกรณีอาจจะกำลังปฏิบัติอยู่แล้วก็ได้

Charles R. Foster (1952)^๑ ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการเกิดทัศนคติว่าขึ้นอยู่กับเหตุ ๒ ประการคือ

๑. ประสบการณ์ที่บุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์ ทัศนคติจึงเกิดในตัวบุคคลจากการได้พบ ได้เห็น ได้คุ้นเคย ได้ทดลอง ฯลฯ อันถือได้ว่าเป็นประสบการณ์โดยตรง (Direct Experiences) และการได้ยิน ได้ฟัง ได้เห็นรูปภาพ หรือได้อ่านเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ แต่ไม่ได้พบเห็นและไม่ได้ทดลองกับของจริงด้วยตนเอง ถือว่าเป็นประสบการณ์ทางอ้อม (Indirect Experiences) เนื่องจากทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการรับทราบ เมื่อรับแล้วก็เกิดความคิดเกี่ยวกับสิ่งนั้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งในแง่ดีและไม่ดี (Cognitive) ดังนั้น ถ้าบุคคลใดไม่มีประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์นั้น เขาก็จะไม่มีทัศนคติต่อสิ่งเหล่านั้น

---

^๑Charles R. Foster, Psychology for life Adjustment (Chicago : American Technical Society, 1952), p.119.

๒. ค่านิยมและการตัดสินค่านิยม เนื่องจากกลุ่มชนแต่ละกลุ่มมีค่านิยมและตัดสินค่านิยมไม่เหมือนกัน คนแต่ละกลุ่มอาจมีทัศนคติต่อสิ่งเดียวกันแตกต่างกันก็ได้ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีทัศนคติที่ดี หรือไม่ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและค่านิยมหรือมาตรฐานของกลุ่มที่บุคคลนั้นดำเนินชีวิตอยู่

เมื่อพิจารณาถึงคำจำกัดความ องค์ประกอบตลอดจนที่มาของทัศนคติแล้ว พอจะทราบได้ว่าทัศนคติที่ก่อขึ้นในจิตใจของบุคคลนั้นจะต้องได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมหลายอย่าง นับตั้งแต่ประสบการณ์ในอดีต การรับฟังข่าวสารจากภายนอก การเรียนรู้และการจดจำสิ่งต่าง ๆ แล้วนำมาผสมผสานกัน จนเกิดเป็นทัศนคติขึ้นในรูปของนามธรรม จับต้องหรือมองเห็นไม่ได้ แต่จะทราบทัศนคติที่เกิดขึ้นได้โดยการอ่านข้อความที่เขาเขียน ฟังถ้อยคำที่เขาพูด พร้อมทั้งสังเกตกิริยาท่าทีที่เขาแสดงออก การทราบทัศนคติของบุคคลช่วยให้เราสามารถคาดการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคลได้ส่วนมาก เพราะทัศนคติดีมีลักษณะคงเส้นคงวา^๑ (Consistency) เปลี่ยนแปลงได้ยาก ดังนั้นการศึกษาทัศนคติจึงเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ไม่น้อย

ในปัจจุบัน วิธีวัดทัศนคติมีหลายวิธี แต่ที่นิยมกันโดยทั่วไปก็คือ การวัดทัศนคติโดยใช้ Scale อันเป็นวิธีที่นักจิตวิทยาสังคมทั่วไปเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่วัดได้ผลเป็นที่น่าพอใจที่สุด Scale ประกอบด้วยหน่วยที่สามารถเปลี่ยนให้กลับไปกลับมาได้ โดยเริ่มต้นที่ศูนย์ (๐) ส่วนใหญ่ทางด้านจิตวิทยาสังคมมักจะเป็นลักษณะของการจัดลำดับ (Ranking Scale) หรือการให้คะแนน (Rating Scale) ที่ใช้วัดทัศนคติกันมากในปัจจุบันคือ Scale ของ Likert^๒ เป็น Scale แบบให้คะแนน (Rating Scale) ซึ่งสามารถใช้แบบ

^๑Theodore M. Newcomb, Ralph H. Turner and Phillip E. Converse, Social Psychology (Newyork : Holot, Rinehart and Winston, 1965), p.48-50.

^๒Abraham N. Oppenheim, Questionnaire Design and Attitude Measurement, (Newyork : Basic Book, 1966), p.139.

สอบถามจำนวนมาก และไม่ต้องอาศัยผู้ตัดสินหลายคน วิธีการของ Likert นี้ บางทีก็เรียกว่า "Five-Point Scale" สุดปลายข้างหนึ่ง จะ เป็นความรู้สึกเห็นด้วย และอีกข้างหนึ่งไม่เห็นด้วยกับข้อความที่มีอยู่ในแบบสอบถามแต่ละข้อ แต่ละจุดใน Scale นี้ เป็นคะแนน เช่น ๕ คะแนน ถ้าตอบว่า "เห็นด้วยอย่างยิ่ง", ๔ คะแนน เห็นด้วย, ๓ คะแนน ไม่แน่ใจ, ๒ คะแนน ไม่เห็นด้วย และ ๑ คะแนน ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง"

ในการศึกษารววิจัย เรื่อง ทศนคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อ พุทธศาสนาและพระสงฆ์ ผู้ศึกษาได้นำเอาความรู้ทางด้านทฤษฎีเกี่ยวกับทศนคติที่ได้กล่าวมาแล้ว มาประกอบการพิจารณากำหนดแบบสอบถาม เพื่อจะให้ได้คำตอบในรูปของความคิดเห็นของนักศึกษา ซึ่งจะทำให้ทราบได้ว่านักศึกษามีทศนคติต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์อย่างไร โดยเฉพาะในส่วนที่ใช้วัดทศนคติของนักศึกษา ผู้วิจัยได้นำรูปแบบ Five-Point Scale ของ Likert มาใช้ในการหาค่าสหสัมพันธ์ของข้อความ ก่อนที่จะนำมาใช้วัดทศนคติ และวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนทศนคติที่ได้รับ

๔. คำจำกัดความของคำที่ใช้

๔.๑ ทศนคติต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ หมายถึง

- (๑) ทศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ คือ การที่นักศึกษาตอบเห็นชอบด้วยกับข้อความเกี่ยวกับพุทธศาสนาและพระสงฆ์ในแง่ที่เป็นประโยชน์ และไม่เห็นชอบด้วยกับข้อความที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาและพระสงฆ์ในแง่ที่ไม่เป็นประโยชน์
- (๒) ทศนคติที่ไม่ดีต่อพระพุทศาสนาและพระสงฆ์ คือ การที่นักศึกษาตอบรับเห็นชอบด้วยกับข้อความที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาและพระสงฆ์ในแง่ที่ไม่เป็นประโยชน์ และไม่เห็นชอบด้วยกับข้อความที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาและพระสงฆ์ในแง่ที่เป็นประโยชน์

๔.๒ นักศึกษาระบบธรรมศาสตร์ หมายถึง นักศึกษาสาขาวิชาพาณิชยศาสตร์และการบัญชี กับนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตร์ ปีที่ ๔ ๒ สาขาวิชานี้เป็น ๒ ใน ๔ สาขาวิชาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกเป็นประชากรตัวอย่างในครั้งนี้

๘.๓ พุทธศาสนา หมายถึง ศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ โดยพระองค์ เป็นศาสดาของศาสนา ส่วนที่ทรงค้นพบนั้นเป็นสังฆธรรมที่เป็นหัวใจของศาสนามาจนทุกวันนี้

๘.๔ หลักธรรม หมายถึง คำสอนหรือสังฆธรรมที่ค้นพบโดยพระพุทธเจ้าเพื่อให้ปฏิบัติเพื่อความดีในโลกนี้ โลกหน้า โดยให้มีความศรัทธาตามเหตุผล โดยการให้ศีล โดยให้มีการเสียสละและการมีปัญญา หลักธรรมที่สำคัญได้แก่ อริยสัจ ๔ โอวาทปาติโมกข์ หลักไตรลักษณ์ และกฎแห่งกรรม ฯลฯ

๘.๕ พระวินัย หมายถึง พระบัญญัติของพระพุทธเจ้า (พุทธบัญญัติ) อันเป็น กฎข้อบังคับที่พระสงฆ์ทุกรูปมีหน้าที่ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด พระวินัยของสงฆ์มี ๒๒๗ ข้อ สิ่งที่อยู่ในวินัยทั้งหมดก็คือ เรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่อย่างถูกต้องของพระสงฆ์แต่ละองค์

๘.๖ พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุ ซึ่งในพระพุทธศาสนาแยกออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายเถรวาท หรือที่เรียกว่า นิกายหินยาน พระสงฆ์ฝ่ายนี้ถือปฏิบัติตามพระวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แต่เดิม ไม่แก่วินัย ส่วนอีกฝ่ายหนึ่ง คือ ฝ่ายอภยวาท หรือ เรียกว่า นิกายมหายาน ถือปฏิบัติตามวินัยที่แก้ไขตามลำดับเวลา

๘.๗ การปฏิบัติศาสนกิจ หมายถึง การประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การฟังธรรม การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์

๘.๘ นิพพาน หมายถึง ภาวะปราศจากกิเลส ตัณหา ความเศร้าหมอง และอุปสรรคซึ่งความทุกข์ทั้งปวง ในพุทธศาสนาเชื่อว่านิพพานเป็นภาวะสูงสุดที่มนุษย์และ สัตว์พึงใฝ่หาเพื่อพ้นทุกข์

005743
